HAL
open science

Czy świat bez paszportów to utopia?

Speranta Dumitru

To cite this version:

Speranta Dumitru. Czy świat bez paszportów to utopia?. Migranci, migracje. O czym warto wiedzieć, by wyrobić sobie wlasne zdanie, 2017. hal-01620944

HAL Id: hal-01620944

https://hal.science/hal-01620944v1

Submitted on 22 Oct 2017

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Dumitru, S. 2017. Czy świat bez paszportów to utopia? In *Migranci, migracje. O czym warto wiedzieć, by wyrobić sobie własne zdanie* (Red.) H Thiollet Tłumaczenie: Małgorzata Szczurek

Open access: http://krytykapolityczna.pl/swiat/4-pytania-na-temat-migracji-na-ktore-warto-znac-odpowiedz/

Czy świat bez paszportów to utopia?

Utopijny projekt to taki, którego nie da się zrealizować, który nie mógłby zaistnieć. Tymczasem świat, w którym paszporty nie były potrzebne do przekraczania granic, jak najbardziej istniał – przed pierwszą wojną światową. „Przez cały XIX wiek – przypominał Międzynarodowy Urząd Pracy w 1922 roku – przeważnie nic nie stało na przeszkodzie migracji i każdy emigrant mógł wedle własnej woli decydować o terminie wyjazdu, przybycia czy też powrotu. (...) Wojna, która wybuchła nieoczekiwanie w 1914 roku, wyczerpała nagle wiele źródeł emigracji i zerwała dobre stosunki, zmieniając i blokując kierunek wielkich fal migracyjnych".

Wymóg obowiązkowego posiadania paszportu został wprowadzony w krajach biorących udział w wojnie (Francji, Niemczech, Włoszech) w 1914 roku, po czym w roku 1916 został rozszerzony na kraje neutralne (Hiszpanię, Danię i Szwajcarię), aż pod koniec wojny całkowicie się upowszechnił. W 1919 roku sygnatariusze traktatu wersalskiego powołującego Ligę Narodów chcieli przywrócić wolność przemieszczania się i zobowiązali się w artykule 23 (e) do „zapewnienia i utrzymania wolności komunikacji [i] tranzytu". Komisja do spraw Komunikacji i Tranzytu Ligi Narodów zorganizowała w 1920 roku w Paryżu konferencję na temat paszportów, formalności celnych i biletów bezpośrednich.

Podjęcie decyzji dotyczącej zniesienia paszportów zostało odłożone do Pierwszej Konferencji Paszportowej. Jej uczestnicy przyznali, że „międzynarodowy ruch podróżnych, utrudniony przez formalności związane z kontrolą paszportową i celną", komplikuje „osobiste relacje między członkami narodów różnych krajów" i stanowi „poważną przeszkodę we wznowieniu normalnej wymiany handlowej i rozwoju gospodarczym świata". Uważali jednak, że „uzasadniona troska każdego państwa o ochronę jego bezpieczeństwa oraz dziedzictwa nie pozwala na razie na całkowite zniesienie restrykcji i powrót do zasad sprzed wojny". A zatem rezolucja, którą przyjęli, ograniczyła się do poprawy wolności przemieszczania się poprzez wprowadzenie jednolitego modelu paszportu, „paszportu międzynarodowego", identycznego dla wszystkich państw, co ułatwi kontrole w trakcie podróży. Konferencja zniosła jednak wizy wyjazdowe i zmniejszyła koszt wiz wjazdowych i tranzytowych, uniemożliwiając państwom czerpanie z nich dochodów.

W latach 1920–1930 w trakcie wielu międzynarodowych konferencji powracano do projektu zniesienia paszportów. W 1924 roku podczas konferencji na temat emigracji i imigracji zorganizowanej w Rzymie pod auspicjami Międzynarodowego Biura Pracy

(Bureau international du travail, BIT) sformułowano postulat, by „obowiązek paszportowy został zniesiony tak szybko, jak to możliwe", zanim to jednak nastąpi, należy uprościć wszelkie formalności, poprzez ich zdecentralizowanie i obniżenie ich kosztów. Duża liczba państw wprowadziła międzynarodowy model paszportu, a niektóre z nich zniosły obowiązek wizowy.

W 1926 roku przedstawiciel Polski Franciszek Sokal otworzył debatę w ramach Drugiej Konferencji Paszportowej w Genewie, proponując „zniesienie paszportów przez wszystkie państwa członkowskie Ligi Narodów". Jego postulat, popierany przez Międzynarodową Izbę Handlową oraz Konferencję Transportową, a także przez kilku delegatów, został jednak przyjęty chłodno. Zdaniem delegatów włoskiego i brytyjskiego, paszport pełni funkcję dowodu osobistego i pozwala chronić emigrantów i dyplomatów za granicą. Wystarczyła więc dekada obowiązkowego posiadania paszportów, by praktyka ta wydała się czymś naturalnym, a jej zniesienie zaczęło być już przez niektórych postrzegane jako „zbyt radykalne". Konferencja zalecała powszechne zniesienie paszportów w sposób pośredni, poprzez umowy dwustronne.

W 1926 roku przedstawiciel Polski Franciszek Sokal otworzył debatę w ramach Drugiej Konferencji Paszportowej w Genewie, proponując „zniesienie paszportów przez wszystkie państwa członkowskie Ligi Narodów".

Pomysł zniesienia paszportów był przywoływany także po drugiej wojnie światowej. W 1947 roku w raporcie przygotowanym na światową konferencję na temat paszportów i formalności związanych z przekraczaniem granic można przeczytać, że „pierwszym z badanych zagadnień jest możliwość powrotu do zasad sprzed 1914 roku, czyli zniesienia wszelkich rozporządzeń zmuszających podróżnych do posiadania paszportu". O ile jednak nie należało „tracić z oczu ostatecznego celu, jakim jest powrót do zasad sprzed 1914 roku", o tyle warunki społeczne i ekonomiczne roku 1947 w żadnym razie na to nie pozwalały.

Projekt powrotu do sytuacji sprzed 1914 roku stał się oficjalnie „utopijny" w roku 1963. Konferencja Narodów Zjednoczonych na temat Podróży i Turystyki Międzynarodowej uznała, że zniesienie paszportów jest możliwe na poziomie bilateralnym lub regionalnym, lecz „nie można go zalecać w skali świata". Przypominając, że „z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia pożądane jest, by podróże międzynarodowe miały stopniowo coraz bardziej swobodny charakter", konferencja zalecała dalsze podejmowanie tych wysiłków na poziomie dwustronnym i regionalnym.